

Isänmaan ja sodankäynnin asialla: Piirtoja suomalaisesta urheiluaatteesta 1870-luvulta 1950-luvulle

Vaikka yksittäinen urheilusuoritus on vain hetken hurmaa suorittajalleen, sen takana on usein pyrkimyksiä ja tuntemuksia, joilla on laajemmat ulottuvuudet. Kun varsinkin aiemmin monet kokivat ja jotkut, jopa eräät urheilujärjestöt väittivät, että urheilulla ja politiikalla ei ole mitään tekemistä keskenään, perusteeksi voitiin tällöin nostaa urheilusuoritus, jonka teknisessä toteutuksessa ei ole juuri mitään poliittista. Kuitenkin *urheilu* on paljon muutakin kuin pelkkä suoritus. Se on myös poliittinen ilmiö ja sen historia kiintoisilta osiltaan poliittista historiaa.

Suomessa urheilulle asetettiin jo alun alkaen ulkopuolisia tehtäviä, yhtenä niistä sotilaskunnan kehittäminen. Vuoden 1878 asevelvollisuuslain ja vähän myöhemmin perustetun Suomen kansallisen armeijan myötä ajatus sai lisäpontta. Viktor Heikelin mukaan koulun piti uuden lain vallitessa pyrkiä valmentamaan oppilaita asevelvollisuuteen. Ongelmana oli tosin puute innostuneista ja kykenevistä opettajista sekä tiloista ja välineistä.

Kun kansalliset, 1800-luvun lopulla syntyneet joukkoliikkeet loivat perustaa kansalaisyhteiskunnan läpimurrolle ja lopulta kansakunnan synnylle, myös urheilu oli kehityksessä mukana. Kansallisen armeijan myötä 1880-luvulla esiin noussut ongelma "kruununraakeista" sai fennomaanisen liikkeen korostamaan ruumiinharjoitusten tärkeyttä myös kansallisen sotilaskunnan kannalta, mikä osaltaan sai vastaperustettujen Kansanvalistusseuran, nuorisoseura-, raittius- ja palokuntaliikkeiden johtomiehet innostumaan urheilusta. Samaan aikaan urheilua – mm. hiihtoa – harrastettiin armeijassa.

Kun kansallinen armeija vuonna 1901 lakkautettiin osana Venäjän sortotoimia, raittius- ja nuorisoseuraliikkeet lisäsivät urheilupropagandaansa. Myös Ivar Wilskmanin vuonna 1898 perustama Suomen Urheilulehti kehotti sotilastaitojen nimissä nuoria miehiä huolehtimaan kunnostaan ja harrastamaan hiihtoa, ammuntaa ja voimistelua. Myös vuosien 1905–1906 Voimaliitto yhdisti urheiluharjoitukset sotilaskuntoisuuden tavoitteeseen.

Sortopolitiikan jatkuessa vuoden 1905 suurlakon ja sitä seuranneiden vapaampien tuulien jälkeen urheilu alkoi saada isänmaallista merkitystä myös olympiakisojen kautta. Osana Venäjän joukkuetta Suomi oli ensi kertaa mukana Ateenan välikisoissa vuonna 1906 ja saavutti heti kaksi kultamitalia. Se nousi olympiakansakuntien joukkoon vuonna 1907, jolloin Reinhold von Willebrand kutsuttiin ensimmäisenä suomalaisena kansainväliseen olympiakomiteaan. Virallisesti Suomi osallistui ensi kerran olympiakisoihin Lontoossa 1908.

Osana Venäjää Suomi ja sen urheilijat joutuivat niin Ateenassa kuin Lontoossa, sittemmin myös Tukholmassa vuonna 1912 esiintymään Venäjän joukkueen yhteydessä, tosin pienellä Finland-kyltillä erotettuina. Silloisille tunnoille kuvaavasti suomalaiset marssivat Tukholman kisojen avajaisissa muusta joukkueesta erillään kyltteineen ja helsinkiläisen naisvoimisteluseuran lippua kantaen. Suomalaisten voittaessa kultaa, salkoon vedettiin Venäjän trikolori, jonka alla oli jälleen pieni Finland-kilpi. Erikoisin ilmentymä lippukiistasta koettiin jalkapallossa. Kun Suomi voitti kisoissa Venäjän, salkoon nousi voittajan merkiksi hävinneen maan lippu. Suomalaiset levittivät kuitenkin näkyviin vaatekappaleen, johon oli kirjoitettu ”Finland vunnit”.

Erityisesti Tukholman kisoissa urheilu merkittiin isänmaan asiaksi, sillä venäläistämispolitiikka oli Suomessa edennyt jo pitkällä. Kisojen tulaiset, 26 mitalia, joista 9 kultaista, kohottivat kansallistuntoa. Vaikka urheiluväki näin sai uutta merkitystä toiminnalleen, yhteiskunnan realiteeteille ei voitu mitään. Kansa oli jakautumassa kahtia. Vuoden 1917 vallankumouksellinen liikehdintä antoi enteitä tulevista.

Vuoden 1918 sisällissodassa urheilijat olivat niin punaisten kuin valkoisten kyvykkäimpiä taistelijoita. Tämän seurauksena maanpuolustus loi aatteellisen ja käytännöllisen pohjan suojeluskuntien urheilutyölle.

Suojeluskuntaurheilun lähtökuopat

Ensimmäisessä, 2.8.1918 annetussa Suojeluskuntajärjestöä koskeneessa asetuksessa säädettiin suojeluskuntien tehtäväksi "edistää kansan puolustuskuntoisuutta sekä turvata laillista yhteiskuntajärjestystä" myös "edistämällä voimistelua, urheilua ja kansalaiskunnan kasvamista". Näissä merkeissä aloitti tammikuussa 1920 työnsä myös K.E. Levälahden johtamana suojeluskuntien urheilukomitea, joka totesi:

"Urheilu ja soturikuntoisuus ovat jo ammoisista ajoista asti kulkeneet käsi kädessä. Luonnonkansojen urheilut olivat taistelua tai valmistautumista siihen. Sotahistoria ja sen edustavimmat henkilöt ovat nimenomaan painostaneet urheilun suurta merkitystä sotajoukkojen sotakuntoisuudelle. Ja meilläkin on tuoreessa muistissa urheilijain osuus ja ratkaiseva merkitys vapaustaistelussa, varsinkin sen esivalmisteluissa."

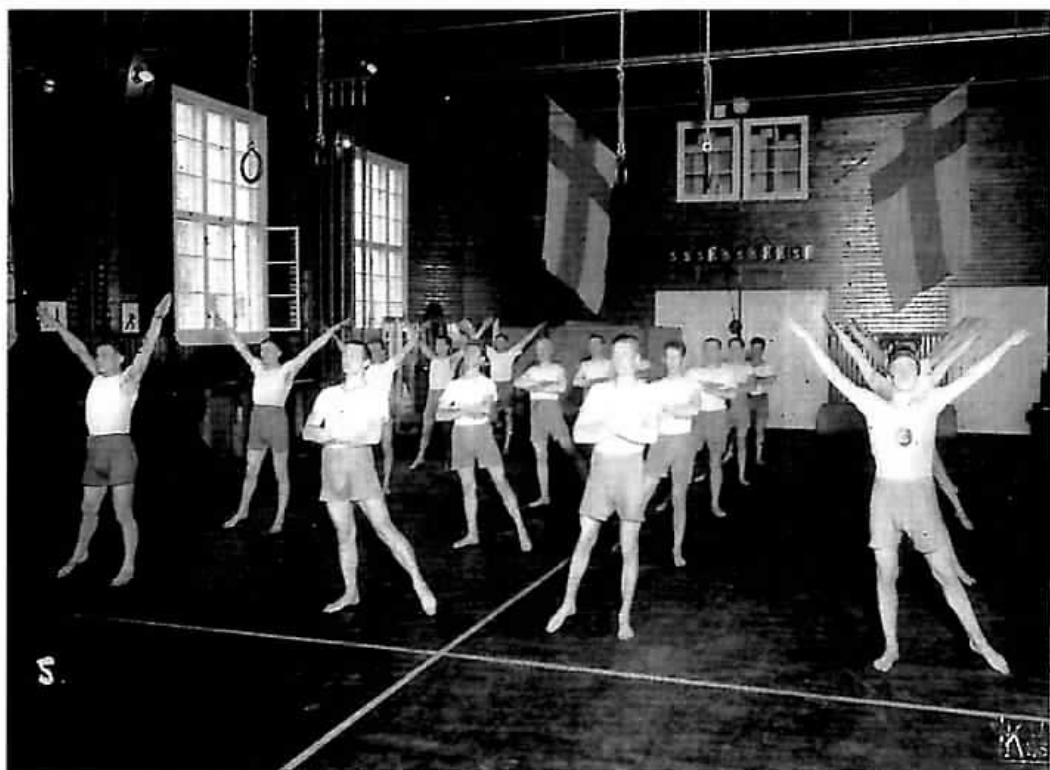
Komitea muistutti maan siviiliurheilun olevan lamassa, minkä lisäksi se korosti urheilun tarvitsevan huippujen lisäksi myös "laajempien piirien osanottoa ja kannatusta". Niinpä harrastusta oli pyrittävä laajentamaan "huomioottaen kansamme vaaranalaisen aseman". Urheilu oli tärkeä myös suojeluskunnille itselleen. Sotiläsäksille tarvittiin vaihtelua.

Suojeluskuntaurheilun lajeiksi esitettiin sotilaallisesti tärkeinä hiihtoa, yleisurheilua ja pallopelejä. Juoksut koulivat etene-miseen, korkeushyppy esteiden ylittämiseen, kuulantyyöntö käsi-kranaatin heittoon, hiihto talviseen liikkumiseen, pallo- ja jouk-kuepelit yhteistoimintaan. Näitä säesti täydentävänä ja niinikään kilpailtavana lajina voimistelu. Paini ja uinti saivat sijansa harjoiteina. Muiden urheilumuotojen harrastus oli vapaaehtoista ja riippui paikallisesta kiinnostuksesta ja olosuhteista. Lajivalikoima ei siis ollut kovin laaja, mutta se keskittyi järjestön kannalta olennaiseen. Oli päätetty edetä piiriohjaaja Frans V. Männyn nimeämällä "suppean ohjelman" mutta "laajan rintaman" tiellä. Levälahti katsoi vuonna 1921, että on tärkeää "laajentaa urheilullisen valistustyömme rintamaa aina ja juuri maalaisväestöön ulottuvaksi".

Lähtökohdat olivat muutoinkin selvät. Jo alkuvuodesta 1920 Suojeluskuntalaisen Lehti luonnehti järjestöä "kaikkien puolue-riitojen yläpuolella olevana, vapaitten, valkoisten miesten vapaa-

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

*Yliesikunnan
päälystökoululla
pidetyt voimistelu-
kurssit jatkuivat
1930-luvulla.
(Suomen Urheilu-
museon kuva-
arkisto.)*

ehtoisena yhteenliittymänä", joka ryhtyy Yliesikunnan liikunta-
kasvatusosaston johdolla "kansamme ruumiilliseen kasvattami-
seen". Suojeluskunnan "niinkuin jokaisen rehellisen, isänmaalli-
sen suomalaisen ainoa päämäärä on valkoinen, voimakas, suuri
Suomi".

Yliesikunnan liikuntakasvatusosasto, hierarkkisesti yli maan
organisoitu urheilutoiminta, lajivalikoima, merkkijärjestelmä ja
sisäinen rahaliikenne takasivat sen, että sarkatakkisten tarvitsi
vain käydä toimeen laduilla ja radoilla, joita aktiivisimmat suoje-
luskunnat alkoivat rakentaa.

Maanpuolustus oli nousemassa muutenkin arvoon valkoises-
sa Suomessa. Jo vuonna 1918 oli ylipäällikkö, kenraali Karl Wilk-
man (myöh. Wilkama) tehnyt esityksen voimistelutuntien lisää-
miseksi poikakouluissa ja voimistelunopetuksen muuttamiseksi
sotilaallisia tarkoituspäitä palvelevaksi. Wilskmanin johtama So-
taväen voimistelu- ja urheiluohtesääntökomitea, johon kuuluivat
mm. Lauri Pihkala ja Klaus U. Suomela, piti tärkeänä luoda

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

yhdenmukainen, koululiikunnasta ja armeijan liikuntakoulutuksesta koostuva järjestelmä kansan puolustusvalmiuden nostamiseksi.

Jatkoa seurasi. Jääkärimajuri K. L. Oeschin johtama komitea pohti vuonna 1920 sekin "ehdotuksia liikuntakasvatuksen järjestelmälliseksi edistämiseksi silmälläpitäen kansan puolustusvalmiuden kehittämistä". Komiteaan kuuluivat mm. Levälahi, Pihkala ja Wilskman, ja sen työtä pohjusti eduskunnan sotilasasiainvaliokunnan porvarillisen enemmistön esittämä ja eduskunnan hyväksymä käsitys siitä, että "kaikki liikuntaharjoitukset enemmässä tai vähemmässä määrässä kehittävät sodan vaatimaa liikkumakuntaa" ja että "voidaan useat urheilumuodot välittömästi soveltaa sotilaalliseen käyttöön". Oeschin komitea katsoi, että sotilaalliset alkeisharjoitukset tuli liittää voimistelunopettajien koulutukseen. Lisäksi esitettiin sotaministeriön alaisen, maan liikunta-asioita urheilujärjestöjen yhteiselimenä hoitavan keskustoimiston perustamista. Pyrkimyksenä oli alistaa ja yhdistää maan urheiluelämä osaksi puolustushallintoa.

Esitykset eivät kuitenkaan toteutuneet käytännössä. Urheilua ei liitetty valtionhallinnossa sotaministeriöön, vaan vuonna 1920 perustettu valtion urheilulautakunta sijoitettiin opetusministeriön alaisuuteen.

Urheilun ja maanpuolustuksen yhteys nähtiin myös SVUL:ssa. Lehtori, suojeluskuntaupseeri J. Fr. Blomqvist totesi Suomen Urheilulehdessä keväällä 1919, että valtioiden tulevaisuus riippuu niiden "nuorison terveydestä, voimasta, rohkeudesta ja toimintakyvystä tai toisin sanoen sen – asekuntoisuudesta". Tohtori Rafael Engelberg lausui SVUL:n 20-vuotisjuhlassa Helsingissä syksyllä 1926, että voimistelu ja urheilu "karkaisevat kansalaisia ja siten kehittävät heistä entistä parempaa sotilasainesta, ne totuttavat komentoon ja järjestykseen ja kuriin, opettavat suuren määrän suorastaan sotilaallisia liikkeitä ja toiminnoita ja ovat siten ikäänkuin alkuvalmisteluna sotilaskasvatukseen".

Blomqvist, Engelberg ja monet muut 1920-luvun urheilukirjoittajat ilmensivät ajatusta aseellisesta maanpuolustuksesta kaiken yhteiskuntaelämän perustana. Omaleimaisin ja väkevin ote aiheeseen oli kuitenkin suojeluskuntien urheiluvaikuttajilla.

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

Pesäpallo, hiihto, ryssäviha

Siirtyessään suojeluskuntien urheilutarkastajaksi vuonna 1921 Pihkala viimeisteli pitkäpallosta kehittelemäänsä pesäpalloa. Hän upotti pelinäkemykseensä ajatuksia urheilusta ja maanpuolustuksesta tavalla, joka herätti sarkatakkisten huomion. Suojeluskuntalaisen Lehdessä vuonna 1921 Pihkala vertasi pallon lyöntiä ampumiseen, sen heittämistä käsigranaatinheittoon ja syöksymistä pesälle aseisiin syöksyyn:

"Pallonlyönti ja ampuminen edellyttävät molemmat samoja ominaisuuksia ja vaativat oleellisissa kohdissaan samallaista tekniikkaa: silmäin selvyyttä, käden varmuutta ja kaiken, niin lihas- kuin muunkin jännityksen torjuvaa tyyneyttä. Kumpaisessakin tehtävässä tulee tähtäämisen kestää mahdollisimman myöhäiseen ajankohtaan saakka, jona pallonlyönnissä on mailan koskeminen palloon, ampumisessa kuulan lähteminen piipusta ... Niinkuin ei ampuja saa jännittää lihaksiaan eikä ummistaa silmäänsä ja riuhtaista, niin ei myöskään pallonlyöjä saa ennen aikojaan jännittäytyä eikä tavotella palloa arviokaupalla, silmät ummessa sivaltaen, kuten ennen ryssäin 'tarkka-ampuja'."

Pihkala muistutti, että palloa joudutaan heittämään eri pituisia matkoja, mikä totuttaa etäisyyden arvioimiseen sekä käden voiman sovittamiseen. Heitoille on vastineensa rintamalla, sillä

"tärkeintä on, että ne on suoritettava viiryttelemättömän nopeasti taistelun mukaisissa, kiihdyttävissä olosuhteissa, edelläkäyneen sielullisen ratkaisun jälkeen. Mies, joka pelin lukemattomissa eri tilanteissa oppii nopeasti arvioimaan, mihin kulloinkin on heitettävä ja sitten nopeasti, mutta silti hillitysti suorittamaan heitot, hänessä on aineista suomalaisen syöksyjoukkoon ryssäin juoksuhaudaa vyöryttelemään."

Syöksyt pesille olivat Pihkalalle niinikään selvää, juoksunopeutta koulivaa rintamatoimintaa vihollisen tulituksessa. Näkemys vihollisesta ei myöskään jäänyt epäselväksi.

Hiihto oli kuitenkin se urheilumuoto, jota suojeluskunnissa eniten korostettiin. Suuntaa näytti jälleen Pihkala, joka helmikuussa 1921 Suomen Urheilulehdessä käsitteli hiihdon siirtymistä jäiltilä ja tasamailta murtomaalle. Hän toivoi suomalaisten voitavan norjalaisen hiihtokansan sen omilla laduilla Holmenkolle-

Kuopion ja Jyväskylän suojeluskunnat ovat ottaneet yhteen kuvassa näkyvin tuloksin, joissa ajan tapaan vierasjoukkueen pisteet ilmoitetaan ensin. (Ilmari Veijon perikunta.)

nilla. Pihkalan tärkein peruste ei ollut kuitenkaan hiihtokunnia, vaan suomalaisten kyky käydä puolustamaan "erästä toista, meille monin verroin tärkeämpää paikkaa, koko omaa maatamme, tarkemmin sanottuna suojaamaan sen pitkää ja altista, mutta onneksi *metsäistä itärajaa*". Suojeluskuntalaisen Lehdessä vuonna 1922 hän kirjoitti:

"Suurin osa niistä rajaseuduistamme, jotka sodan salttuessa ensinnä voivat joutua sen näyttämöksi, ovat maastoltaan erittäin epätasaisia. Emme tiedä, millä seuduin kukin meistä joutuu toimimaan sodassa. Sitä varten on meidän harjoitettava hiihtoa niin, että tulemme toimeen vaikeimmissakin esiintyvissä maastoissa ... taistelussa hiihtäjän on selviydyttävä maastovaikeuksista niin vapaasti, ettei hänen lainkaan tarvitse kiinnittää huomiotaan niihin, vaan viholliseen ... niin, ja jos minä asuisin rajaseudulla, niin murtomaasuksilla varustaisin myöskin perheeni naiset ja lapset, ettei heidän ainakaan talvella ryssän yllättäessä tarvitsisi joutua sen ryövättäväksi, 'venäläisen verikoiran' ja yleensä sotatoimien jalkoihin sodan ensi päivinä, jolloin sen tunnuslauseena sekä vihollisen että ystävänkin puolelta on armoton: 'pois tieltä!'. Metsiin ja piilopirteillehän on Suomessa turvaton väki ennenkin painunut ryssän tullessa."

Pihkala avasi näin latua suojeluskuntalehdistön hiihtokirjoittelulle, jossa usein oli taustalla huoli suomalaisten hiihtotaidosta.

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

Nimimerkki Suka Kainuun piirin lehdessä vuonna 1927 ilmaisi sen seuraavasti:

"Kyllähän yleensä kaikki suomalaiset pysyvät jotenkuten suksien päällä tasamaalla, mutta kun joudutaan metsään ja murtomaalle, niin valtava enemmistö on aivan avuton ... Voiton mahdollisuutemme talvisodassa perustuu melkein ja yksistään siihen, että kykenemme liikkumaan nopeammin kuin vihollisemme ... Toivottavasti pääsemme hyvin pian siihen, että jokainen kunnon mies lässä maassa omistaa sen tunnetun suomalaisen sisun ohella hyvän kiväärin, kunnon hiihtovälineet sekä ensiluokkaisen hiihtotaidon ja sitkeyden. Silloin vasta voimme hyvällä omallatunnolla sanoa, että tulee ryssä kesällä tai talvella, niin aina olemme yhtä valmiita pippuroimaan iivanat niin, että niistä ei jää tänne muuta kuin huono haju."

Sodan varalta käyty keskustelu huipentui kysymykseksi kilpailuisa käytettävästä hiihtotavasta. Joulukuussa 1924 SVUL:n hiihtojaosto asettui puheenjohtajansa, maisteri Toivo Aron puheenvuoron myötä lähes yksimielisesti pelkkien murtomaakilpailujen taakse. Korostaessaan hiihdon käytännöllistä ja maanpuolustuksellista merkitystä Aro ei nähnyt mieltä pelkäksi kilpailumuodoksi ajattelussa tasamaahiihdossa. Murtomaahiihtäjät voittivat, yhtenä heistä Ranne Roni, suojeluskunta-aktiivina kunnostautunut hiihtäjä, joka Murtomaahiihto-oppaassaan vuonna 1925 asettui Pihkalan linjoille.

Siirtyminen murtomaalle juuri 1920-luvulla pelasti suomalaiset kansainvälisille kilpakentille, millä tosin ei ollut ratkaisevaa sijaa Pihkalan ja Ronin aatoksissa. Hiihtotavan muutos oli pesäpallon ohella toinen merkittävä jälki, jonka suojeluskunnissa hellitty ajatus urheilusta maanpuolustuksen osana jätti suomalaisen urheiluhistoriaan.

Urheilu ja sota "kaksoisveljinä"

Urheilun sotilaskuntoa kohottava merkitys sai rinnalleen Suomen Urheilulehdessä jo keväällä 1917 esitetyn ajatuksen urheilun ja sodan samankaltaisuudesta. Asialla oli jälleen Pihkala, jolle ne olivat, kuten hän Suojeluskuntalaisen Lehdessä vuonna 1921 tiivisti, "kaksoisveljiä". Vuonna 1927 hän tarkensi, että "urheilu ei ainoastaan ole niinkuin sota, vaan että se alkuperältään

ja perusajatukseltaan on muinaisajan taisteluharjoitusta ja leikkisotaa, sääntöjen mukaiseksi sovinnaistettua vain". Hän muistutti urheilijalle ominaisista luonteenpiirteistä, joita olivat "urheilumainen seikkailunhalu ja kunnianhimo, kunnian- ja velvollisuudentunto, kuoleman halveksiminen, itsekuri, vastuunilo ja uhrautuvaisuus".

Eräässä radioesitelmässään Pihkala katsoi eri urheilumuotojen miltei järjestään olleen "joko metsästykseen tai sodankäyntiin kuuluvia taistelutehtäviä". Paini, nyrkkeily, jalkapallon potkiminen, mailalla (nuijalla) lyönti, kuulan (kiven) työntö, keihäänheitto, miekkailu ja ammunta "ovat todellisuuspohjaltaan ja taustaltaan ilmeisiä vastustajan nujertamismenettelyjä, joiden sotainen luonne on ilmeinen", puhuja valisti.

Urheilu oli Pihkalan mukaan "taisteluhengen läpitunkemaa" ja sitä yhdisti sotaan voittoon tarvittava "tehon periaate". Urheilun "taisteluluonteesta" todisti "tavallaan sekin seikka, että urheilun harrastus ja urheilukyky näyttää ilmeisesti olevan poika- ja miesväen perisyntinä, esikoisoikeutena". Esimerkkinä olivat heitot, joissa naiset "ovat verraten avuttomia", vaikka harjoittelisivat "hyvinkin ahkerasti". Pihkala liitti urheilun ja sodan tiiviin suhteen todisteluunsa näin myös naisurheiluun kohdistamansa epäluulon.

Pihkalan tavoitteena oli houkutella suojeluskuntien ja armeijan miehiä urheilemaan. Toisaalta hän pyrki ohjaamaan siviiliurheilijoita maanpuolustuksen palvelukseen eli suojeluskuntiin ja jo mukana olevia toimimaan niissä aktiivisemmin. Tyyliin uskollisena Pihkala intoutui ylilyönteihin, mutta toisaalta on todettava, että hän teki vakaumuksensa innoittamaa työtä suojeluskuntien ja niiden urheilutoiminnan voimistamiseksi.

Pihkalan toimet liittyivät ajalle ominaiseen yleiseen valistustyöhön. Yliesikunnan koulutuspäällikkö N. V. Sigell muistutti vuonna 1926 "sotaisen toiminnan" ja urheilun "lukemattomista hyvin läheisistä yhtymäkohdista", joita olivat "luja voittamistahdot", "vaarojen ja vaikeuksien tuoma tenho" sekä "ponnistuksen riemu ja kamppailu paremmuudesta". Valtion urheilulautakuntaa johtanut Arvo Vartia totesi vuonna 1924, ettei urheilulla ja sodalla "ole kvalitatiivista eroa, ainoastaan kvantitatiivinen ero. Sota on ankarampaa urheilua, se vaatii ankarampaa ponnistusta, koettelee lujemmin ja kovakouraisemmin."

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

Suojeluskuntaurheilun käytännöt

Vaikka suojeluskuntaurheilun aateperusta oli vankka ja yhtenäinen, käytännön tilannetta mutkistivat päälliköiden ja miesten innostus ja koulutus sekä paikalliset olosuhteet. Urheilukenttien rakentajana suojeluskunnat olivat merkittäviä. Vuonna 1930 maan 530 urheilukentästä oli suojeluskuntien yksin tai yhdessä muiden tahojen, lähinnä urheiluseurojen kanssa rakentamia 180 eli kolmannes. Niistä taas suojeluskuntien yksin rakentamia oli 139 eli suurin osa. Edellisellä vuosikymmenenä rakennetuista kentistä osuus oli vielä korkeampi. Suojeluskunnat rakensivat tuolloin suuren osan myös maan 120 hyppyrimäestä, joista vuonna 1937 puolet, mahdollisesti enemmänkin oli suojelukuntien toteuttamia.

Urheilutoiminnassaan suojeluskunnat panostivat kilpailuihin, joita järjestettiin niin paikallis-, piiri- kuin valtakunnan tasolla. Ne olivat hiihdossa, yleisurheilussa ja ammunnessa suur tapahtumia satoine osanottajineen sekä lähes yhtä monilukuisine toimitsijoineen. Perusta oli kuitenkin paikallistasolla. Talvisodan kynnyksellä maassa toimi yli 650 suojeluskuntaa ja niissä noin 5 000 kyläosastoa, joissa kasvaneet kyvyt nousivat piirien ja koko järjestön mestareiksi. Tunnetuimpia suojeluskuntaurheilijoita olivat yleisurheilijat Paavo Yrjölä, Akilles Järvinen ja Erik Vilen, hiihtäjälajitkset Tauno ja Martti Lappalainen sekä voimistelija Heikki Savolainen, jotka vaikuttivat myös paikallisissa SVUL:n seuroissa.

Suojeluskuntien kilpailu- ja osanottajamäärät kasvoivat tasaisesti. Seuraava taulukko kertoo kilpailuista vuonna 1937, jolloin suojeluskuntia oli 657. (Lähde: Vasara 1997.)

	Kilpailuja	Osanottoja	Osanottoja/kilpailu
--	------------	------------	---------------------

Murtomaahiihto	3 650	84 361	23
Ampumahiihto	1 074	17 434	16
Yleisurheilu	727	7 647	11
Voimistelu	74	1 580	21
Uinti	377	7 855	21

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

Taulukko osoittaa hiihdon olleen selvästi suosituin urheilumuoto, jossa näyttävät lukuisat kyläosastotkin järjestäneen kil-

pailunsa. Vaikka ampumahiihto oli sotilaallisesti hiihtoa tärkeämpi kilpailumuoto, se jäi suosiossa murtomaahiihdon jälkeen. Laji edellytti ampumataitoa, mikä oli monelle sarkatakkiselle hiihtosoturille ongelma. Lisäksi harrastusta rajoitti patruunapula.

Yleisurheilun ja pesäpallon valtakunnalliset sk-mestaruuskilpailut sotilaskoulutukseen panostanut yliesikunta lopetti vuonna 1935, mikä pudotti niiden suosiota kilpailuina mitattuna.

Suojeluskuntien massaurheilupyrkimyksistä kertovat prosenttikilpailut, niistä tunnetuimpina prosenttihiihdot, joissa keran vuodessa kilpailtiin osallistumisaktiivisuudessa aluksi 5, sittemmin 10–15 kilometrin matkalla. Hiihto oli ylivertaisesti suosituin prosenttikilpailu ja sen osanottajaluvut kasvoivat tasaisesti talvisotaan asti. Satatuhantisen jäsenistön paras prosenttikisa käytiin talvella 1937, jolloin ladun kiersi 67 000 hiihtäjää. Hiihdossa suojeluskunnilla oli SVUL:n tapaan oma suoritusmerkki, jonka vuonna 1937 saavutti 13 000 jäsentä. Näitä luokkahiihtäjiä järjestön johto piti tulevan talvisodan varalta parhaina kaukopartiohiihtäjinä.

Suojeluskuntalaisten merkitystä talvisodassa on vaikea arvioida. Helmikuussa 1940 suomalaisilla oli tulossa 240 000 miestä, joista neljännes oli suojeluskuntalaisia. On lisäksi muistettava, että sotaan lähteneistä suojeluskuntalaisista eivät läheskään kaikki olleet urheilijoita. Tärkeämpää on se, että sotilaalliseen koulutukseen osallistuminen oli lisääntynyt selvästi 1930-luvulla. Sarkatakkiset eivät tosin olleet niissäkään siinä määrin mukana kuin oli tavoitteena. Parasta sotilasainesta olivat ne suojeluskuntalaiset, jotka olivat kunnostautuneet tunnollisesti niin urheilussa kuin manöövereissäkkin, mutta heidän osuutensa jäi varsin pieneksi.

Myös Keski- ja Itä-Euroopassa vaikutti vastaavia, niinikään urheilua harrastaneita järjestöjä, joista suomalaisilla oli läheisimmät suhteet Viron Kaitseliit-järjestöön. Nämä kaartit, suojeluskunnat niiden joukossa, ilmensivät aikaa, jolloin urheilun, maanpuolustuksen ja sodankäynnin yhteys syntyi ensimmäisen maailmansodan moniin maihin luoman poliittisen ja sotilaallisen turvattomuuden vuoksi.

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

Kohti uusia arvostuksia

Vuosien 1920–1936 olympialaisissa, talvikisat mukaan lukien, Suomi saavutti 167 mitalisijaa. Sen edelle pääsivät vain USA ja Ruotsi. Niinpä Suomi halusi päästä myös kisojen isäntämaaksi. Vuonna 1938 tehty päätös Helsingin isännyydestä vuonna 1940 lisäsi isänmaallista hehkua ja lähensi SVUL:oa ja TUL:oa. Sitä suurempi oli pettymys kisojen peruuntumisesta toisen maailmansodan vuoksi.

Korvikkeeksi menetykselle pääkaupungissa järjestettiin heinäkuussa 1940 talvisodassa kaatuneiden urheilijoiden muistokisat. Ohjelmassa oli kahdeksan urheilumuotoa ja osanottajia molemmista keskusliitoista yhteensä noin 700. Kisat, joiden päätilaisuudessa stadionilla oli 30 000 katsojaa, symboloivat urheilussakin syntynyttä talvisodan henkeä konkreettisimmillaan. Kansallistunne hehkui myös loppukesän yleisurheilumaatottelussa Suomi–Ruotsi–Saksa.

Kevään 1941 maaottelumarssi Ruotsia vastaan kytki sekin urheilun isänmaallisuuteen. Kotijoukkojen esikunnan urheilujohtajana Pihkala opasti suomalaisia harjoittelemaan kevätkosteilla maanteillä, mikä oppi kantoikin satoa. Suomalaiset voittivat mennessä tullen, ruotsalaisten yltäessä vain kolmannekseen suomalaisten suorituksista. Ruotsalaiset ottivat mittelön rennosti, kun sen sijaan suomalaisten asenne kieli totisesta kamppailusta ja fyysisen kunnon näytöstä sodanuhan käydessä jälleen ilmeiseksi.

Kuukausi maaottelumarssin jälkeen Suomi joutui jatkosotaan. Asemasotavaiheen ajan keväästä 1942 kevääseen 1944 rintamilla kukoisti runsas urheilutoiminta, jonka näyttöjä olivat Karhumäen kisat ja Kannaksen poikkihiihto. Maan huiput olivat niissä mukana muiden urheilevien rintamamiesten kanssa ja heidän myötänsä kansallinen huippu-urheilu saattoi jatkua sodankin vallitessa. Myös kotirintama sai henkistä tukea näistä riennoista, jotka olivat merkki siitä, että rintama ”siellä jossakin” piti.

Sodan lopputuloksen myötä Suomen ulkopoliittinen suuntaus ja poliittiset voimasuhteet muuttuivat. Valkoinen Suomi oli kaatunut, mitä parhaiten symbolisoi Neuvostoliiton määräämä Suojeluskunta- ja Lotta Svärd -järjestöjen lakkauttaminen syksyllä 1944. Kommunistisen toiminnan salliminen 14 vuoden

tauon jälkeen, työväenliikkeen järjestöllinen nousu, valvontakomissio ja alkavat sotakorvaukset olivat tekijöitä, joiden vallitessa ei ollut juuri edellytyksiä puhua urheilusta isänmaan ja soturikunnan palvelijana.

Uudessa tilanteessa myös Pihkala muutti kirjoitustensa sävyjä, vaikkei luopunutkaan perusnäkemyksistään. Avoin puhe tyyliin "urheilu ja soturikunto ovat kaksoisveljiä" ei enää ollut sopivaa. Isänmaan asiaa autettiin kuitenkin esimerkiksi vetämällä väkeä laturetkille ja kansanhiihtoihin. Ne olivat uusi tapa saada pojat ja miehet huolehtimaan taidoistaan laduilla myös mahdollisten tulevien talvisotien varalta. Sodanjälkeisten vuosikymmenten hiihtoriennolla oli ainakin Pihkalan suunnittelemina kiistatta myös maanpuolustuksellinen ulottuvuutensa.

Urheilun katsottiin lisäksi yhdistävän kansaa ylevien aatteiden pohjalta. Vielä vuonna 1957 Suomen Urheilulehti kirjoitti: "Käykäämme yhdessä koko rakkaan Isänmaamme puolesta ja hyväksi kokoamaan lapsia ja nuoria rehdiin urheilun piiriin pois kylmästä maailmasta, suuresta avuttomuudesta ja muista risti-riidoista."

Sodanjälkeinen urheilu avasi isänmaallisille tunnoille kuitenkin myös uusia ovia. Urheilu oli ollut Suomelle ennen itsenäistymistä ja sotien välisenä aikana keino saavuttaa arvontantoa kansakuntana. Samaan pyrittiin myös vuoden 1952 olympiakisoilla, jolloin maan urheiluväki "isännöi itsensä maailmankartalle". Puolueettomassa maassa järjestetyt kisat onnistuivat järjestelyiltään ja kilpailuina, minkä lisäksi Neuvostoliitto tuli ensi kertaa mukaan olympia-areenalle. Myös isännät saivat vaikutteita maailmalta. Yökerhot, Coca-Cola ja monet muut suuren maailman ilmiöt valloittivat Suomen. Urheilu vaikutti uudella tavalla kansakunnan tuntoihin. Suomi lähentyi muuta maailmaa, millä oli elintason nousun rinnalla huomattava käytännön merkitys ihmisten elämänmenossa.

Päättävän 1900-luvun suomalainen urheiluhistoria osoittaa urheilun harrastukseksi, joka voitiin vuosisadan alun kansallistuntoisissa valtioissa valjastaa isänmaan ja maanpuolustuksen samoin kuin lukuisien muiden arvokkaiksi katsottujen yhteiskunnallisten aatteiden palvelukseen. Siten urheilusta tuli myös poliittisen historian piiriin kuuluva ilmiö.

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla

Kirjallisuus

- Seppo Hentilä: "Urheilu järjestäytyy ja politisoituu", teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Toimittanut Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 131. Helsinki 1992.
- Juha Kanerva: Olympiaunelmia. Suomalaiset olympiahankkeet ja -haaveet. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XVIII. Tampere 1999.
- Erkki Vasara: Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939. (Bibliotheca Historica 23) Vammala 1997.
- Erkki Vasara: "Pitämättömät ja pidetyt – Helsingin olympiakisat vuosina 1940 ja 1952." Kaupungin osia -yleisöluento-sarjassa 16.11.1998 Helsingin yliopistossa pidetty luento.

Erkki Vasara

Isänmaan ja
sodankäynnin
asialla